

શ્રી ન્યુ ગ્રાહ્ય એમ્પ્લોયર્સ ક્લબ
(અમદાવાદ.)

વાસનાની વાટે

(અસિમ માત્ર અને ગાયનોના સર્વ હક્ક સ્વાધીન સાથેના)

- અમરેશ્વર હેમક -

સ્વ. સી. એમ. ભટ્ટ મારતર

મિ. જન	આર્ટ ડિવિઝન	ડાયરેક્ટર
મિ. નરસિંહ	મરદમુમાર પટેલ	જયંતિકુમાર સોલંકી
મિ. વા. વા.	મજાપરાય પટેલ	મી. જી. ડાયરેક્ટર
મિ. જી. જી. પટેલ		ગણેશ

પ્રકાશક

શ્રી ન્યુ ગ્રા. એમ્પ્લોયર્સ ક્લબ

૧ ૧૯૮૮

આવૃત્તિ ૩ જી

સને ૧૯૪૩

મુલ્ય ૦-૪-૦

મહંત:—

નર મુરખ થઈ ઉસ મારજ મત જા,
કામિની તનકા તાર જહાં હય, ઉસ પરખત દુઃખ દાય,
પરનારી હરી છરી મત લગાવો અંગ,
હસ શીપ ગાવણ કે ગયે પરનારીકે સંગ,
પરનારી એક વેરી હય નહીં કરામત કોય,
ખાંધે હી મર જાઓગે મુક્ત કહા જો દોય ?

અંક ૩ નો

૧૭ !

શરદચંદ્ર:—

સાદવળી સદુ વળી ગમન દીનતા આ રૂઢી ગા
દુકડા દુકડા દોલતાની આગનાશ, રાત્રી ગા
પુત્ર માયોં ને રીળાડી પ્રાણ લાગા, પતિન
એ પતિને નકરું કેસ વાસ મગવા નેમઅમે
ગાગલ બની પર પ્રેમમાં કામ પાન મુકા ગલિ,
અંતમ આવો આવશે વાસનાની વાત માત્ર.

૧૮ !

લતા અને ડુંગર —

એક નાનીશા નગરી વસાવીનું
નાની નગરીમા મુખદુઃખ મનાવીતાં,
પ્રેમ માગર જુવને ઉછાળા મત
મરો હસાં સુદાનને નાવીર અરે.
જુવન નેવાને પાર ઉતારોશ.
દે હમર સુખુદી નું અમને અરે,
મુક્ત કરવા સારતને બંધનથી અરે.

દેશ સેવામા જુવન વીતાવીશું.

(બાબુ બરોહીયા.)

આ આંખેથી મહંત્ર પ્રીન્ડીંગ પ્રેસમાં છાપામાં બાલચંદ્ર
દેશીએ છાપી. રતનપોળ અમદાવાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

| ગંગામતી કોમ્પ્યુટર નિભાગ |

સ્ત્રુતક્રમીક ૨૪૨૮-૬ ક્રિસમ ૦-૪૦

ગ્રંથનામ વાશ્વનાની પાઠ

વગાવ ૮- ૨ ૩

ધી ન્યુ આદર્શ એમેરિયોર્સ કલબ
(અમદાવાદ.)

વાસનાની વાટે

(સક્ષિપ્ત સાર અને ગાયનોના સર્વ હક્ક સ્વાધીન સાથેના)

—: એમેરિયોર્સ લેખક —

સ્વ. સી. એમ. ભટ્ટ માસ્તર.

મેનેજર .
હરિષ દેસાઈ.
વ્યવસ્થાપક :
અંબાલાલ પટેલ

આર્ટ ડિરેક્શન :
શરદકુમાર પટેલ
પ્રતાપરાય પટેલ

ડાયરેક્ટર :
જયંતકુમાર સોલંકી
મ્યુઝીક ડાયરેક્ટર :
ગણુપત માસ્તર.

—: પ્રકાશક :—

ધી ન્યુ આ. એ. કલબ

સંવત ૧૯૮૯

આવૃત્તિ ૩ જી

સને ૧૯૪૩

મુદ્રય ૦-૪-૦

ગુજરાતી શબ્દાર્થ-સંગ્રહ

૧. શરદચંદ્ર :—વાતનાની વાટે વિચરતો એક ભોળા દીલનો મર્મ શ્રીમંત, અનિલકુમારનો વડીલ બંધુ, અરુણકુમારનો પિતા અને ભારતિનો પતિ.
  ૨. અનિલકુમાર—શ્રી સાર્વજનિક સેવા સમાજનો મંત્રી, શરદચંદ્રનો સહુદ્રાતા.
  ૩. અરુણકુમાર—શરદચંદ્ર અને ભારતીનો લાડકવાયો લાલ.
  ૪. સનતકુમાર—અનિલકુમારનો પુત્ર.
  ૫. સુરેષ : : :—શરદચંદ્રનો દગાબાજ દોસ્ત, આર્થિક જીવંતો જામનો શયતાન.
  ૬. બહાદર : :—અનિલકુમારનો વફાદાર સહાયક.
  ૭. અનૂપ : :—એક ગરીબ વસુ વિહોળો દરિજન.
  ૮. મુકુંદરાય :—એક માલ માલીક, સતાનો પિતા અને ભવિષ્યમાં બનનાર કુંજનો.....
  ૯. કુંજ : : :—એક કોલેજીઅન યુવક, ભવિષ્યમાં બનનાર.....
  ૧૦. રામેશ : :—સતાનો બીજો ઉમેદવાર.
- તદુપરાંત :—વીરનરો, સિપાઇઓ, મિત્રો, અને માસ્ટર્સ વિગેરે..

—: સ્ત્રી પાત્રા :—

૧. ભારતી : :—શરદચંદ્રની સદગુણ પત્નિ અને અરુણકુમારની માતા.
૨. વિલાસ : :—એક પતિતા.
૩. સતા : :—મુકુંદરાયની પુત્રી અને ભવિષ્યમાં બનનાર.....
૪. કળા : :—એક બાળ વિધવા
૫. બેબી : :—કળાની પુત્રી.

પાત્રો.

પાઠ લેનાર.

૧. શરદચંદ્ર.	—	મી. વિનયચંદ્ર ખોખાણી.
૨. અનિલકુમાર	—	મી એ. ટી. [હેરોલ્ડ.]
૩. અરૂણકુમાર	—	ખાળનટ ખંસી કાયસ્થ.
૪. સનતકુમાર	—	ખાળનટ ખચુ.
૫. સુરેષ	—	મી. જયંતકુમાર સોલંકી.
૬. બહાદર	—	મી વસંત મોદી.
૭. અનુપ	—	મી. અનુપ રાવલ.
૮. સુકુંદરાય	—	મી. માણેકલાલ
૯. કુંજ	—	મી. બાબુ બરોડીયા.
૧૦. રોમેશ	—	મી. કાન્ત.
૧૧. ભારતી	—	મી. રમેશ.
૧૨. વિલાસ	—	મી. ચંદ્રકાન્ત હેસાઈ.
૧૩. લતા	—	મી ચંદુ કેપ્ટન
૧૪. કળા	—	મી. સી પટેલ.

=====

કલામય નૃત્યો:-શરદકુમાર પટેલ.

લેખકના બે બોલ.

મુઝ મહારાથો તથા જહેનો !

હૃદયમાં હોળી પ્રજળે છે-ચક્ષુ આશુભીનાં બન છે-કાયા કંપે છે, હિંદુ સમાજનું અધઃપતન જોઇ નિરાશા ઉત્પન્ન થાય છે. ધરે ધરમાંથી તીવ્ર વેદના ભનિાં આસાંસુણી ક્રોધ અને કરુણામીશ્રીત ભાવેનં આહુ-ભાવ થાય છે. હિંદુ સમાજની આંસુ અને નિશ્વાસો પર રચાએલી ઇમા-ગતની કલ્પના માત્ર હૈયામાં હોળી સળગાવે છે. બડકે જળતા કેટલાયે હિંદુ કુટુંબો આજ ભીની આંખો સમક્ષ તરવરે છે.

વાંચક ! સમાજ સીતમ લીલા જોઇ કેનું હૈયુ ન દ્રવે ? કાણુ તેને લેખીનીદારા ચિતરવા પ્રયત્ન ન કરે ! મહાર હૈયુ પણુ દ્રવ્યું અને તે વિપ-યને નાટ્ય પ્રયોગ દ્વારા ચર્ચવા ધાર્યું અને હિંદુ સમાજની કેટલીક આબુઓને ચિતરવા મહેં અલ્પ પ્રયાસો કર્યા. તે પ્રયાસ એજ “વાસનાની વાટે”

૧-પિતા કરત ? માતા પર પુત્રના પ્રેમ વિશેષ હોય છે અને માતા પણ પોતાના લાડકવાયા લાલ માટે અનેક સંકટો વેડે છે. છતાં માતા પુત્રના અને પુત્ર માતા વિયોગે હુસકાં ભરતાં, પત્થરને પણ પીગળાવે તેવા ઉદ્વેગારો કરતાં અને યોધાર આંસુ સારતાં “ભારતિ અને અરુણ” નું મૃત્યુ પણ એવિયોગ શાથી ? જુવો આ નાટ્ય પ્રયોગ “વાસનાની વાટે”

૨-દાતારમા શ્રેષ્ઠ મનાતો-ધર્મના અવતાર રૂપ લેખાંતો અને મત્વના પંથે ચાલનારા “શરદ્વ્યંદ્ર” ના હૃદયમાં કુવાસનાઓ શાથી પ્રગટી ? પોતાના કુટુંબ કમિલાને શા માટે પગની ઠોકરે ચઢાવી કુમાર્ગે પ્રિયર્થો અને અંતે તના માઠા પરીણામ ભોગવવાનો ભોક્તા બન્યો તનો આબેહુમ પ્યાલ આપતો આ હૃદય ભેદીક નાટ્ય એજ આ “વાસનાની વાટે”

૩-ગરીબ દરીજન “અનુપ”ની અને બાળ વિધવા “કળા”ની હૃદય વ્યથા અને સિતમગર સમાજ સામે પ્રદાર એજ આ પ્રયોગ નામે “વાસનાની વાટે”

૪-શયતાન રૂપે જન્મેલા “સુરેષ” શા માટે શરદ્વ્યંદ્રને અવળે માર્ગે દોરી તેની શ્રીમતામ્ને અરે ! આખરે તેના જીવનનો અંત લાગ્યા તેના માટે હૃદયને મજબુત કરી જુવો આજે આ પ્રયોગ “વાસનાની વાટે”

૫-શ્રી સાર્વજનિક સેવાશ્રમના મંત્રી “અનિલકુમાર” અને સદ્-મંત્રી “બ્રહ્મદેવ”ના વિરતાભર્યા કાર્યો-તેમની સદ્ગત શીલતા અને સમા-જની પરવા નહીં કરતાં જતનતાને અમૂલ્ય ઉપદેશ એજ પ્રેક્ષકોના તાળી-ઓના ગગડાટ-અને વાહ ! વાહ ! ના પોકાર પરંતુ એ ક્યારે ! નિહાળો આ નાટ્ય પ્રયોગ “વાસનાની વાટે”

વાંચક ! આ નાટ્ય પ્રયોગમાં ઘણીએ ત્રુટીઓ દશે પરંતુ તે પ્રત્યે લક્ષ નહીં દોરતાં હંસ ગતીએ નિરખી મને પૂર્ણ આભારી કરશો.

હિતુ અને આભાર.

અમારી કલળ તરફથી આજે આ હામાની ચોથી નાઈટ ભજવાય છે તેના હર્ષથી અમે પુલ્યા નથી સમાતા પરંતુ તે ઉમળકા ભર્યા અમારા હીલોમાં એક અસંહ્ય આઘાત અમેને અકળાવી રહ્યો છે. આજે અમેને એક અગત્ય વ્યક્તીની ઓટ પડી છે અને તે હતા આ હામાના સર્જક સ્વ. કવીશ્રી છોટાલાલ એમ. ભટ્ટ. માસ્તર તેઓ શ્રીએ ખાસ અમારી કલળ માટે આ હામા બનાવી આપવા ખુબ જ જહેમત ઉઠાવેલી, અને તેટલા જ બંધથી અમારા રીહર્સલમાં પણ તેઓશ્રી ભાગ લેતા હતા. કવીશ્રી આજથી થોડાક વખત પહેલાં ટુંકી માંદગી ભોગવી દેવલોક પામ્યા તેમની પાછળ તેમની પત્ની અને ચાર નાના બાળકોને મુકતા ગયા છે. અહીં એ કહેવાની જરૂર નથી કે તેઓશ્રીની આર્થિક સ્થિતિ નબળી હતી. ખેર ! અમે એ ઉદાર આત્માને કેમ ભુલી શકીએ.

અમેએ નક્કી કર્યું કે આ હામાની એક વધુ નાઈટ સ્ટેઈજ ફરી તેની આવક ને સ્વર્ગસ્થના કુટુંબને સુપ્રત કરવી અને એજ આ અમારી ચોથી નાઈટ :-

અમારા આ પ્રમોંગે રા. રા.....એ પ્રમુખપદ સ્વીકારી અમારા ઉપર જે મહાન ઉપકાર કર્યો છે તે બદલ અમારી કલળના દરેક મેમ્બરો વતી આભાર માનવાની તક લઈએ છીએ. અને આપ સર્વેને પણ કેમ ભુલી શકીએ ? આપે અત્રે પધારી અમારા કાર્યમાં જે સહકાર આપ્યો છે તે કાંઈ ચોાછુ ના કહેવાય અમે દરેક મેમ્બર વતી આપ સર્વેનો આભાર માનવાની રજા લઈએ છીએ.

લી. વ્યવસ્થાપકો.

ધી ન્યુ આ. એ. કલળ.

પ્રભૂ પ્રાર્થના બાદ.

અંક પહેલો.

પ્રવેશ પહેલો સ્થળ:-વિલાસનું વિલાસ ભૂવન

વિલાસ સિતારના સૂર મેળવતી જણાય છે. એટલામાં સુરેષનું આવી શરદ્યંદ્ર જળમાં સપડાયા છે એવું જાહેર કંઠે વિલાસને અનહદ હર્ષ. શરદ્યંદ્રને આવતો જોઈ સુરેષનું એક આજી સંતાપ જવું. શરદ્યંદ્રનું આવવું. વિલાસ અને સુરેષની જળમાં સપડાઈ દારૂનો ઉપામક બનવું. સુરેષનું છટકી જઈ-ભારતીને તેડી લાવી-આગળ અતાવવું-ભારતિની મૂછો.

પ્રવેશ બીજો સ્થળ:-પુષ્પવાટિકાનો એક ભાગ.

કોલેજઅનાથી કંટાળતાં લતાનું આવવું-તેના વિચારો-કુંજનું આવવું. આપાદ દમદારીથી કુંજે લતાનો પ્રેમ મેળવવો આદ એકમેકથી છુટા પડવું.

પ્રવેશ ત્રીજો સ્થળ:-હરિજનની એક ઝૂપડી.

ડોકટર તરફથી નિરાશ થઈ પાછા ફરેલા હરિજન અનુપનું પોતાના દુઃખ પિતાને તેડી દીનવદને આવવું. તેના હૃદય ભેદીક ઉદગાર પિતાન મૃત્યુ. એટલામાં સુરેષનું ભાડું લેવા પ્રવેશવું. હરિજન અનુપનો ગદગદ કંઠે જવાબ. સુરેષનો ક્રોધ. અનિલકુમારનું આવી ઉપદેશ. સુરેષનું વિશેષ ગુસ્સે થઈ હરિજન અનુપને મારવા ધસવું બહાદરથી અચાવ.

પ્રવેશ ચોથો, સ્થળ:-શ્રી સાર્વજનિક સેવાશ્રમનો એક ભાગ.

થોડીવાર રહીને બહાદરનું વિચાર કરતા પ્રશેશવું. દારૂખાનાથી થતી દૂર દશા પ્રત્યે બહાદરના હૃદય ભેદક ઉદગાર, એટલામાં દારૂખાનું ફોડવા જતાં દાઝી ગયેલ એક બાળકને તેડી વીગનરનું આવવું. તરતજ તેને આશ્રમમાં લઈ જઈ સારવાર કરવા કહેવું. બહાદરનું હૃદય મંથન.

પ્રવેશ પાંચમો સ્થળ:-શરદ્યંદ્રના મકાનનો એક ભાગ.

પ્રેમની મસ્તીમાં મસ્ત બનેલા વિલાસ અને શરદ્યંદ્રનું પ્રવેશવું. સંજોગ સાધી વિલાસે પોતાનો સ્વાર્થ સાધવો. શરદ્યંદ્રે તીજેરીની ચાવી વિલાસને આપી. વિલાસનું તીજેરી તરફ રવાના થવું, એટલામાં અંદરના દિવાનખાનામાં ફોનની ઘંટડી વાગવી. શરદ્યંદ્રનું જવું.

(સીન ટ્રાન્સક્રિપ્ટ)

સ્થળ:-દીવાનખાનું

(ટેબલ પર પડેલા ફેનની ઘંટડીએ વાગતી સંભળાય છે) શરદચંદ્રનું આવી દરેકને યોગ્ય જવાબ આપવો. બાદ વિલાસનું અલંકારોથી પોતાની કાયાને સજાવી પ્રવેશવું છેવટે નયનખાણુ ફેંકી વિલાસનું આલ્યા જવું. શરદચંદ્રની તેની પાછળ જવાની તૈયારી-ભાગતિનું આવી “વાસનાની વાટે” ન વિચરવા કહેવું; અનિલકુમારનું આવી મોટાભાઈને શીખામણુ. છેવટે શરદચંદ્રનું ગુસ્સે થઈ ભારતિને મારવા થસવું, પરંતુ અચાનક અરુણકુમારનું આવી ચડવાથી લાકડી ભાગતિને નહી વાગતાં અરુણના માથામાં વાગવી. અરુણનું કારમી ચીસ પાડતાં જમીન પર પડવું શરદચંદ્રની ધૂળરી, અનિલકુમારનો શરદચંદ્ર પ્રત્યે રોશ-ભાગતિનું કચ્છુ વિલાપ !

— ટેબલ —

પ્રવેશ છઠ્ઠો, સ્થળ - મહોલ્લનો એક ભાગ.

ઉપદેશ આપવા જતા, ઉચ્છ્વેગેલા ટોળા તરફથી પડેલા મુઠ માર ઉપર હાથ ફેરવતાં બહાદુરનું પ્રવેશવું. હિન્દુ ધર્મ પ્રત્યે બળવો જગાવનાર અંડખારો પ્રત્યે મક્કમતા ભર્યા જવાબ એટલામાં અનુપનું આવી આરામ કેવા કહેવું આગમ ક્યારે લેવાય તે બહાદુરે સમજાવવું. એટલામાં એક તરફ ગૌમાતા ઉપર પડેલા લાડીનો માર અને બીજી તરફ હિન્દુ મુસ્લીમ યુવકો સાથે સાચી બાથમથાથ કરતા બહાદુરની નજરે ચઢે છે તુરત જ ગૌમાતાને બચાવવા દોડવું. અને અનુપને તકગર કરતા યુવકોને સમજાવવા મોકલવો થોડીવાર નહીં એક મુસ્લીમ અને હિન્દુ બાળકને ઉપદેશ આપતા હરીજન અનુપનું પ્રવેશવું બાદ બંને બાળકોનું જવું એટલામાં સામેના મંદિરમાં આરતી ઉતરતી હોવાથી “શ્રીમંતો, શા માટે અન્યાય આપે છે, ?” તેની દાદ માગવા અનુપનું મંદિર પ્રત્યે રવાના થવું

— સીન ટ્રાન્સક્રિપ્ટ —

સ્થળ:-મંદીર.

(મંદિરમાં આરતી ઉતરતી જણાય છે.) આરતી પુરી થયા બાદ એક પછી એક નગર જતોનું જવું. અનુપનું આવવું. મંદીરમાંથી નિકળતા મુકુંદરાય સાથે અથડામણુ. અનુપ પર જુદામતો વરસાદ. અનિલ-

કુમારનું આવી મુકુંદરાયને શીખામણ. છેવટે મુકુંદરાયનું હરિજન અનુષ્ઠને ભેટી પડ્યું. આદ તેનું જવું. અનુષ્ઠને લઈ અનિલકુમારનું મંદિરમાં દાખલ થવાની તૈયારી. સુરેષથી અટકાવ, શરદચંદ્રનું આવી અનિલકુમારને એ પંથે ન જવા માટે મનાઈ. અનિલકુમારનો જડખાતોડ જવાખ. શરદચંદ્રનું ગુસ્સે થઈ હરિજન અનુષ્ઠને માગવા ધસ્યું. બહાદરની વાગતા. શરદચંદ્રની ગભરામણ સુરેષનો રોષ, અનિલનું અનુષ્ઠને લઈ મંદિરમાં દાખલ થયું. પ્રવેશ સાતમે સ્થળ:-મુકુંદરાયના મકાનના એક ભાગ.

થોડીવાર રહીને કાશીરીમલ ડોકટરના પોપાકમા ફેંજન આવ્યું. લતાનું આવી મોઢાણના સમાચાર કહેવા; ફેંજની આખાદ યુક્તિ આદ લતાનું એક બાળુ સંતાઈ જવું. રોમેષને લઈ મુકુંદરાયનું આવ્યું. “એમાં શું? અને મુદ્દનો સવાલ છે” એમાં રકજક. છેવટે રોમેષ ચસ-ફેલ છે એવું ફેંજ જાહેર કર્યું. લતાએ આવી ને વાનને ટેકા આપવો. રોમેષનું ચાલ્યા જવું. મુકુંદરાયનું પણ જવું આદ પ્રેમી યગલમાં પ્રેમના એકજ જળજણાટ.

પ્રવેશ આઠમા, સ્થળ:-ભવ્ય શયન મંચન.

પલંગમાં અરણકુમાર સુતેલા જાણાય છે. એટલામાં નંસાર ત્યાગ-છઠ્ઠાથી ભારતિનું મંદ ગતિએ આવ્યું. રૂઢી ચુસ્ત સમાજવાદીઆએ ઘડેલા એકતરફી અંધારણા પ્રત્યે ફીટકાર, અરણના પાળી પાળીના પોકાર. ભારતીનું પાળી પાવું સંસાર ત્યાગવાની તૈયારી. અનિલના ઉપદેશ. એ ઉપદેશે ભારતિના હૈયામાં પુત્ર પ્રેમ પ્રગટાવ્યો. આદ અનિલનું પોતાના મોઢા ભાઈને તેડવા જવું. અરણને બચકર રવાન. છેવટે અરણને શાન્ત પાડી ભારતિનું સામેના આંકડા પર મુઠ્ઠા જવું. એટલામાં સુરેષનું દોરડાની મદદથી દીવાનખાનામાં આવ્યું રમાલમાં ક્ષોરો કોર્મ છાંટી ભારતીને મુંઝાડવો. (અનિલ અને શરદને આવતા જોઈ સુરેષનું) ભારતીને લઈ પાછલા આરણથી રવાના થવું. અનિલનું શરદચંદ્રને લઈને પ્રવેસવું; “ભારતિ-ભારતિ” ના પોકાર. સુરેષ આવી અનિલકુમાર ભારતિને નસાડી મુકી છે. એવું જાહેર કરવું શરદચંદ્રનો અનિલ પર રોષ. અનિલની સદન શીલતા. શરદચંદ્રના “ભારતિ-ભારતિ”ના પોકારો. તે અરણકુમારના “આ-આ”ના પોકાર. તે બીજી બાળુ અનિલની “માતા-માતા”ના પોકાર. સુરેષનું હાસ્ય. (ખરેખર એ હાસ્યમાં કુપાયો હતો પોતાનો સ્વાર્થ.)

અંક બીજો

પ્રવેશ પહેલો સ્થળ:-સરીયામ રસ્તો.

થેડીવાગ રહી ગર્વના શીખરે હસતા સુરેષે આવવું તંના તરંગી વિચારો, આઁ ભારતી પાસે જવું.

(સીન ટ્રાન્સફર)

સ્થળ:-બચંકર અરખ્ય.

ભાગતી મૂર્ગબરી જમીન પર પડેલી જણાય છે, ધીરે ધીરે શુદ્ધીમાં આવતા ઉદગાર એટલામાં સુરેષનું આવી પ્રેમની માગણી કરવી. ભારતીનો ઇન્કાર બળાત્કારની તૈયારી. બહાદુરનું આવી ચડવું સુરેષનું વિશેષ ગુસ્સે ચવું. ભારતી તરફ ધનવું, ભારતીનું પ્રચંડ સ્વરૂપ.

ટેબલો.

પ્રવેશ બીજો સ્થળ:-મુકુંદરાયના મકાનનો એક ભાગ.

મુકુંદરાયનું વિચાર કરતાં પ્રવેસવું. રોમેષનું આવી ચડવું. દક્ષ-રાજ જોશીના પોશાકમાં કુંજનું આવી લતા અને રોમેષના જન્મભક્ષરો તથા હસન રેખાઓ જોવી. હસાહસ. રોમેષનું લીલા તોગણે બહાદુરીથી પાછું કરવું. મુકુંદરાયનું પણ તેની પાછળ જવું. આ પ્રેમીઓને પાછવુંજશું

પ્રવેશ ત્રીજો સ્થળ:-વિલાસ ભુવન.

સુરેષ અને મિત્રા જુગાર રમતા નજરે પડે છે. શરદચંદ્ર અને વિલાસનું પ્રવેસવું. જુગાર રમવો. શરદચંદ્રની હાર. સુરેષનું આવી શરદચંદ્રને વધુ વાસનાની વાટમાં, રંગ દોળાવાની યુક્તિ અજમાવવી. વિલાસનું આવી પોતાનો સ્વાર્થ સાધવો, બાકી રહેલી જંગમ મીઠકત પણ ગીંઁવે મુકાવવી. તોડકનું આવી “અરજી સખ્ત બીમાર છે.” એવું વાગદગતી જાહેર કરવું. શરદચંદ્રના બીન પરવાહ જવાબમાં અનિલનું આવી શીખામણ દારૂ ન પીવા માટે ઉપદેશ. વિલાસે અનિલકુમાર સામે પીરતોલ તાકવી. લાગ સાધી અનિલે વિલાસના હાથમાંથી પીરતોલ ખુંચાવી લેલી. સુરેષ આવી અનિલ પામેથી અને અનૂપનું આવી સુરેષના હાથને ઝટકા મારી પિરતોલ પડાવી લેવી. અનૂપ અને સુરેષ વચ્ચે પિરતોલ લેવાના પ્રયાસો સુરેષની જીત. બહાદુરનું આવવું સુરેષની ગભરામણ

પ્રવેશ ચોથો સ્થળ:-ઉજાડ રસ્તો.

બાળ વિધવા કળાનું તગતના જન્મેલા બાળકને લઇ પ્રવેસવું નિતમ-ગર સમાજ અને સકેદ શયતાનને માર્મિક પ્રહાર, જવું બાદ ભારતી પોતાના પાપ બુદ્ધિ કરશે એવો વિચાર કરતાં સુરેષનું આવવું, એટલામાં કળાને આવતી જોઇ તેની ગભરામણ એ ગભરામણ એજ તનાં કાળાં કર્મ. સુરેષનું છટકી જવું કે તરતજ કળાનું બાળકને લઇને સુરેષને શોધતાં પ્રવેશવું. તેનો પશ્ચાતાપ. અચાનક સુરેષને નામતો જોઇ જવો. કળાનું ભુમરાણ કરતાં તેની પાછળ દોડવું. બહાદુરનું આવી ચડવું. તેનું પણ તેમની પાછળ દોડવું.

[સીન ટાન્સફર]

સ્થળ:—દરીઆ કીનારો.

સુરેષનું ગભરાતાં ગભરાતાં દોડતાં આવવું. કળાનું આવી બાળકને સોંપવાની તૈયારી. સુરેષે તે બાળકને જમીન પર પછાડવાની તૈયારી. પાછળથી બહાદરે આવી તે બાળકને લઈ સુરેષને ફીટકાર સુરેષનું આલ્યા જવું. સુરેષેજ શીયળ બ્રાઉ ક્યું છે એવું જાણી બહાદરનો રોષ. અનિલનું આવી આત્મભોગ (એ આત્મભોમભાંજ) શરદ્યંદ્રને લઈ સુરેષનું આવવું અતિ હર્ષમા કળાનું પોતાના આંગિક સાથે જમીન પર પડી મગ્ન પામવું શરદ્યંદ્રના અનિલ પર કટકા-અનિલની સહનશીલતા.

ટૂંકલો.

પ્રવેશ પાંચમા સ્થળ—શરદ્યંદ્રના મકાનનો એક ભાગ

વિલાસનું એપરવાન બચું પ્રવેગવું. પોતાને આ કક્ષાએ લાવનાર પ્રત્યે કટાક્ષ. એટલામા પાછળના આ જોયી શરદ્યંદ્ર દાડના નશામાં ચકચુર થઈ પ્રવેશે છે તે જોવું અને કરમનાં છેલ્લા પાસે કેં કવા તેની પાસે જવું.

સીન ટાન્સફર.

સ્થળ—શરદ્યંદ્રનું શયન ભુવન

શરદ્યંદ્રનું દાડના નિશામા ચકચુર થઈ પ્રવેસવું. વિલાસનું મ્વાર્થ સાધવા આવવું એટલામા સુરેષનું આવી ‘અરણ્યકુમારને આવી લાવે છે’ એવું બહેન કરવું. અને નાથે માતા પુત્રને વિશેષ પટે એવી યુક્ત અજમાવી તેનું આલ્યા જવું. એમખુલન-સના માણસોનું આવી અરણ્યને પલંગ પ-સુવાડો આલ્યા જવું ભાગિનું ‘અરણ્ય-અરણ્ય’ના પોંકાર કરતા આવવું શરદ્યંદ્રની નિહરતા. એક બાળુ ‘આ-આ’ના પોંકારે તે બીજી બાળુ ‘એટા-એટા’ના કણ્ણાનાપ અનિલનું આવી પોતાના મોટાભાઈને છેવટની શીખામણ. પોતાના પુત્રને મેળાપ નહીં થાયથી ભારતિની મૂર્છા અને તે મૂર્છા એજ ભાગિનિના આત્મા સ્વર્ગ પ્રત્યે. શરદ્યંદ્રના હૃદયમાં દયા પ્રગટવી. ભારતિ પાસે દોડવું. તે નહિ બોલતી હોવાથી અરણ્યને ઉચકીને ભારતિ પાસે લાવશે. માતા અને પુત્રનું મૃત્યુ બેઈ શરદ્યંદ્રનું કારમીચીસ પાડતાં જમીન પર પટકાઈ પડવું.

ટૂંકલો.

પ્રવેશ છઠ્ઠો સ્થળ:—કુકાનનો એક ભાગ.

દરજીના પહેલેવેશમા દરજીવન દરજીનું નામ ધારણ કરી કુંજનું પ્રવેશવું એટલામાં લતાનું પોતાના પિતા સાથે કપડા શીવડાવવા આવી ચઢવું. આબાદ હસાહસ-કુંદરે પોતાની યુક્તીથી શેઠને વીદાયગીરી. બાદ પછી પુછવું શું?

પ્રવેશ સાતમે સ્થળા:—વિલાસનું આલીશાન શયન જીવન.

શરદ્યંદ્રનું ગરીબાઈ દશામાં પ્રવેશવું. વિલાસના હૃદયમાં એકદમ પલટો થએલો જોઈ તેનો પ્રશ્નાતાપ-વિલાસે સુરેષનો ભેદ ખુલ્લો કરવો સુરેષનું આવી ભૂતકાળનો ઇતિહાસ રજુ કરવો. શરદ્યંદ્ર પર પિરતોલ તાકવી. વિલાસની યુક્તી, સુરેષે વિલાસ પાસેથી પિરતોલ ખુંચાવી લઈ વિલાસને ધાયલ કરવી. શરદ પર તાકવાની તૈયારી. હરીજન અનૂપથી અચાવ. અનૂપ ઉપર ફેગ, પણ શરદ્યંદ્રનું વચ્ચે આવી જતાં ધાયલ થવું સુરેષનું છટકા જવું. શરદના “પાણી-પાણી” ના પોકાર-અનૂપની શીખામણ. એટલામાં સુરેષ આવી મકાનને આગ લગાડવી. ચારે બાજુથી અચંકર કાકીઆરીઓ. શરદ્યંદ્રને લઈ અનૂપનું આમનેમ દોડવું. શરદ્યંદ્રની કારમી ચીસો.

ટુકડો.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ પહેલો સ્થળા:—શ્રી સાર્વજનિક સેવાશ્રમનો એક માગ.

થોડીવાર રહીને સુરેષનું હર્ષના આવેષમાં પ્રવેસવું. એટલામાં શરદને બીખારી હાલતમાં જીવતો નિહાળવો. આદ તેને હેરાન કરવા માટે તેની પાસે જવું.

(સીન ટ્રાન્સફર)

સ્થળા:—બર્ગાચો.

અગ્નીથી દાઝી ગએલા (અને પતના રોગથી પીડાતા) શરદ્યંદ્રનું નિરાશ થઈ કફન હાલતે પ્રવેશવું. સુરેષનું સાધુના વેશમાં આવી અનીલ-કુમારના પુત્ર સનતકુમારને સુરેષનો પુત્ર ઓળખાવી ખુન કરાવવા લલચાવવો. આદ સુરેષનું એક બાજુ પર સંતાપને ઉભા રહેવું. સનતકુમારનું રમતા રમતા આવવું. તેના અંગ પરના આભુષણોમાં લુપ્થ બની શરદ્યંદ્રે તેનું ખુન કરવું “ચોર-ચોર” કહી સુરેષની ખુમરાણ. બહાદરનું આવવું. અનિલનો પુત્ર જાણી શરદ્યંદ્રનું હુસકે હુસકે રડવું. અનિલનું આવી પહોંચવું. અનિલની સહનશીલતા-પોતાના પુત્રનાં અલંકારો મોટાભાઈને ગુરૂ દક્ષણા તરીકે આપવા. શરદ્યંદ્રની ગભરામણ-એ સળીઆથી પોતાની આંખો ફાંડી નાખવી.

ટુકડો.

પ્રવેશ બીજો સ્થળા:—સરીયામ રસ્તો.

થોડીવાર રહીને મુકુંદરાયનું શ્રી સાર્વજનિક સેવાશ્રમને નાણુંની થેલી ભેટ તરીકે આપવા આમ તેમ આંટા મારવા બહાદરનું આવવું.

આવી શેઠને ઉપદેશ. છેવટે શેઠનું ઉપદેશ માથે ચઢાવી નમન કરી આશ્વા
જ્યું એટલામાં “અનૂપને ફાંસી” એવો અવાજ સાંભળવો
બહાદુરનું આશ્રમ તરફ રવાના થયું. થોડીવાર પછી શરદ્યંદ્રનું દીવાની
હાલતમાં પ્રવેશયું. અનિલે આવી પોતાના આશ્રમમાં આવવા સમજાવયું.
શરદ્યંદ્રની નકાર. છેવટે નિર્દોષ અનૂપને બચાવવા જબરજસ્તીથી
કોર્ટમાં લઈ જાયું.

પ્રવેશ ત્રીજો સ્થળ:—ફાંસીના માંચડો.

થોડીવાર રહીને હરીજન અનૂપને પકડી બે પોલીસ પ્રવે
શયું. નગરજનોને છેવટના બે શબ્દો. ફાંસીના માંચડે જઈને ઉભા રહેયું.
ફાંસીની તૈયારી શરદ્યંદ્રને લઈ અનિલનું પ્રવેશયું. સુરેષનું આવી શરદ
પર કેર પરંતુ તે ફેરનો ભાકતા શરદ્યંદ્ર ધાયલ નહીં બનનાં એક
સીપાઈનું ધાયલ થયું. ગુરેષના સાહસીક ભર્યા સાહસો. “(એજ એક
મરણીઓ સોને બારે.)” અનૂપનું આવી પિસ્તોલ ખુલાવી લેવી.
બહાદુરનું આવી ચઢયું. છેવટે ગુરેષે હાથ પરથી વીંટીમાં જડાત હીરો
ચુસીને મરણ પામયું. શરદ્યંદ્રનું ગુપચુપ છટકી જયું.

પ્રવેશ ચોથો સ્થળ:—મુકુંદરાયના મકાનનો એક બાગ.

કુંજનું આવયું. એટલામાં લતાનું પુર જ્વલમા પ્રવેશવું રોમેયને
ઉદ્ધુ બનવો. બાદ કુંજનું સંતોષ જયું. રોમેયનું આવવું આબાદ
ચુકિત બનવી. મુકુંદરાયનું આવી ચઢયું કે તરત રોમેયના ત્રેશમાં
કુંજનું ટપકી પડયું. રોમેય લગ્નનો વિજય. રોમેયનું લીલા તોરણે પાછું
ફરવું. સુખી-સંસાર.

પ્રવેશ પાંચમો સ્થળ:—સેવાશ્રમ તરફના રસ્તા.

શરદ્યંદ્રનું પ્રવેશયું. મનથી ગભરાઈ ગયેલા અને અંતિમ સંસ્કાર
સારા થાય તે માટે અનિલના આશ્રમ તરફ જવા મથયું. રસ્તામાંજ
અંતિમ શ્વાસ પુરો થયો. અનિલનું આવી ચઢયું. વડીલ બધુનો મૃત દેહ
જોતા કડળાલાપ અને ઉદગાર.

જેવું કરો તેવું બંરો એ વિશ્વના સિદ્ધાંત છે
વાવો તમે તેવું લણો એ કહેણુ જગાવિષ્ણુ છે
વાસનાની વાટમાં ન સત્યતાનો ભાસ છે
એ પંથના પરિણામમાં આખરે તો નાશ છે.

પ્રાર્થના.

શ્રી ગણનાયક ગીરીજા નંદના. (૨)

ગાઇએ ગુણ વંદના.....શ્રી૦

સીદ્ધી બુદ્ધી સતિસઃ વિલસો,

મોહક પ્રિય ગણનાયક હરસો;

આપિવ્યાધી વિટંગણા.....શ્રી૦

નાટ્ય પ્રયોગ વિદ્યાન પ્રસંગે,

નૂતન નાટ્ય સમાજ સમર્પે;

પુષ્પ અમારી પ્રાર્થના.....શ્રી૦

(૧)

શરદચંદ્ર:—

કુંજન મધુ કોકિલનું શ્રવણે પડે

હીલ રંગાના સૂર સાથે હીલ ક્યાં ચાલ્યુ અરે,

આરામ મહારો અહીં નથી પણ છે વિલાસી વાસમાં

જ્યાં પ્રેમ જ્યોતિ રક્ષીમાં બળે દ્વૈત વિલસુ મોહમાં

ક્યાં ગઈ (૪)

આ તરફને એ તરફ દેખાખ છે રસ વેલડી

જ્યાં જ્યાં નજર મારી પડે ત્યાં ત્યાં બધે અલબેલડી

ક્યાં ગઈ [૪]

| ૨ |

વિલાસ—

પીઓ ને પ્રાણ પ્યારા મધુર પ્યાલી

પીઓ ના શરમાઓ આનંદથી મહાલી

પ્રેમ ભરી અમૃતરસ પ્યાલી

મસ્તી ભરી અધર રસલાલી

લાવી છું હું મતવાલી

પીઓ ને પ્રાણ પ્યારા મધુર પ્યાલી.

(વિનય જોખાણી.)

[૩]

લતા—

જમરા ગુંજો ગુંજ અપાર. (૨)

કુંલ કુંલ પર. (૨)

—જમરા

કમળ પર પર હુમલો કરતા,
મગ્તકે આવીને ભમતા,

હર હર હું. (૨)

બાવું ત્યાંતો અનેક જણાય.

—કુંલકુંલ

કોઈ નચાવે નેન ઈશારે,

કોઈ જુલાવે પ્રેમને તારે,

હહું હહું ક્યાં ? (૨)

આગળ ને આગળ જણાય.

—કુંલકુંલ

[૪]

લતા અને કુંજ:—

બંવોના છંદો આ ઘનશ્યામ.

હું બાળ કુંવારી

ટહુકે કોયલ આંખા ડાળ.

છે રંગે કાળી

આશા ને તીરે હું ઉભી એકલડી,

મદીરીયે આવો હું જોતી વાટલડી.

દીલડાના દદો ના રહેવાય.

હું બાળ કુંવારી.

(બાળુ બરોડીયા.)

[૫]

અનુપ:—

જીવતાં છતાં મૂએલા, લક્ષ્મી વીહોણા માનવ,

પર આશ પર ડૂબેલા, પૈસા વીહોણા માનવ.

શ્રીમંતો મોજથી ફરતા, ગરીબો ભૂખથી મરતા,

દ્રષ્ટિ અમી ન વરસે, જીવમે મહે છે માનવ.

વિધાતાનો ચલિત જુલો. ઉચો નીચો થયા કરતો,

સ્થાઈ રહે ન લક્ષ્મી, હું પદ તજેને માનવ.

[૬]

વિલાસ અને શરદચંદ્ર:—

કયાં બોલી, કયાં બોલી, રસીલી બોલી મધુરી બોલી.

દેયામાં જગાવી પ્રીતની મીઠી તાન

પ્રેમના ઝુલે ઝુલતા બોલી

મધુ વનમાં હું મારગ ભુલી,

મન માફ મુંઝાય.... ....કયાં બોલી.

કયાં બોલી, કહું કયાં બોલી, રસીલી બોલી નયન જુવે બોલી.

દેયામાં જગાવી પ્રીતની મીઠી તાન

પ્રેમની ડાળે ઝુલા ઝુલતી

નૈન મશારે ધાયલ કરતી

દીલકુ ના દુભાવ.... ....કયાં બોલી.

(વિનય બોખાણી.)

[૭]

વિલાસ અને શરદચંદ્ર:—

શાણગાર સજ્યો (૨) કેવી મુંદર કાયા શોભી રહી ?

મન મોહક આજ બની

ગજરાજ તણી (૨) ગજગામીની હું તો આજ બની.

દીલ ચશ્મ તું આજ ઠરી.

રૂપ ત્હારું જોઈને અપસરાઓ શરમાય છે,

કંઠ ત્હારો સુણીને કોકીલ પણ લજવાય છે.

મુજ કેશ કલાપ (૨) જોઈ ભોરીંગ દરમાં વાસ કરે,

શરમીંદા નિત્ય બની,

[૮]

અનુપ:—

જગમાં સહુ સંપી રહો,

પગલાં ભરો તો સંપનાં.

વિખવાદ દીલમાં ના ધરો,

પગલાં ભરો ના કુસંપનાં. જગમાં.

હીંદના વતની બધા એક બીજના ભાઈ છે,

જો એક સંપે ના રહો તો બેહાલ હીંદુસ્તાન છે.
ધર્મ બુદ્ધા વર્મ બુદ્ધા પણ રાહ મળેનો એક છે,
નાના કંઠા ચોટા કંઠો પણ ઈષ સઉનો એક છે.

[૯]

લતા અને કુંજ:

જાવો જાવો કામણુગારા કાન,
શાને પ્રેમ ઘેરા બન્યારે.

તારા નયનો ના વાગ્યા બાણ,
હીલડા વીંધી દીધારે.

તારા નયનો છે જાદુ બરેલા,
મને શાને શરમાવો અલખલા.

પ્રેમ મુતિ અનાવું,
પ્રેમી દીલ માં વનાવું.

ના મુજને સતાવો રસરાજ—શાને પ્રેમ.
(બાણુ બરોડીયા)

અંક ૨ નો

[૧૦]

મહંત:—

ક્યાં છે.... ... ક્યાં છે.... ... ક્યાં છે
પ્ર...ભુ . જી ... ક્યાં છે.

નથી તે યેગીના ધ્યાને નથી તે ત્રિશ્વ ઉદ્યાને
નથી તે શાસ્ત્રના પાને નથી તે વેદ પુરાણે...ક્યાં છે.
વસ્ત્રો એ સત્યના સ્થાને વસ્ત્રો ચિત્ત નિર્માણા સ્થાને
વસ્ત્રો એ ધર્મના સ્થાને વસ્ત્રો શુદ્ધ પ્રેમના સ્થાને

ક્યાં છે ... ક્યાં છે ... ક્યાં છે
પ્ર...ભુ...જી ...ક્યાં છે

જોષી બ-યો હું ફાંડો, જો પ્રેમદાના પ્રેમમાં
 બહુડીને વેશ લીધો, મેં જતાના પ્રેમમાં.

જોષી વ. ગે. ૨ મામળાવારે

તું નાચે તો બસી બજાવું,

मृगं च नृपं च

ਮੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਤੇਲੀ ਆਗੂ,

सुविचारपूर्वक, सुविचारपूर्वक, सुविचारपूर्वक,

ધેણાં બનાવે પ્રભા વારે... બનાવે.

(တကယ် မခံနိုင်ပါ။)

1948

— ۱۰۰ —

॥ १२॥ २००० ॥ २००० ॥ २००० ॥ २००० ॥

• તેણે જામુનાને તીરે બેસીને, બેંચરી...

ਸ੍ਰੀ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਜਲੰਧਰ ਜੇਲ੍ਹ, ਪੰਜਾਬ, ਭਾਰਤ

२५-११ 'प्रणीत' मं. १५ पृष्ठ ८ मंजरी.

ମା. ... ମନେ କରନ୍ତି ... ମା. ... ମା. ...

રિલિન। મીનારે લાખ વાગે...પાસળીંગા.

તેણે...તેણે...વાળ છે હોયે મદ ભજરી-મહારી પોણીમા.

દે। શીરે શોભાંતી દે। મહીયાની મરહી.

શ્રીધા એ દાન ગાને ઉભા છે અટકી.

भाग ... भाग ... भाग ... द्वि : ना दान सुंदरी,

६. तो जमना न तीरे (प्रपु जंसरी)

(७५७५ ७३५३५५)

શરદચંદ્ર:—

આ જીવન વહેવારમાં મધપાન સહુને જોઈએ,
ભોગી બનેલા એ જામરને રસ પુષ્પનો તો જોઈએ,
નાચ-ગાન મહેફીલમાં મીઠા મહીરા જોઈએ,
માણકની ત્યાં તો સદા મીઠી નજર પણ જોઈએ.
માલ મીઠકત જો કદીએ જાય તો પરવા નથી,
પણ એ શરાબીને મદાએ પ્યાલી મદભર જોઈએ.

[૧૪]

કુંજ:—

જગતની નજરે જુઓ દુકાન મારી સાંકડી,
પણ કામ આપે ઝડપથી, આ સાય મારી કાંકડી,
આવો જુઓ ખાત્રી કરો આજે અમારા કામની,
ઉધાર શીવું આજ તો પરવા નથી કંઈ દામની
બાવ થોડો કામ સારું જેને આશા નામની,
સીલાર્થ અપટુડેર ને કામ છે મજબુત,
પહેર્યો પછી કહેશે તમે કે નાણાં છે વસુલ,
હું કહું અશ્રીમાનથી આ મુછ મારી વાકડી.

[૧૫]

લતા અને કુંજ:—

હું તો તમારી વ્હાલી પુત્રરણ,
પ્રેમની શિક્ષા આપો મુત્રરણ. —હું તો
કૃષ્ણ કનૈયો હું બનું તું રાધા બન આજ,
રાસ લોલા અહીં ખેલીને મજાવીએ સહુ ગામ.
બંસી બજવું નાચો પુત્રરણ, —હું તો
હું છું સરિતા સુંદરી સાગર તમે મસ્તાન
વેગે ઢોલી આવી હું કરો તમે સન્માન,
પ્રેમના પાકો શીજો પુત્રરણ. —હું તો

